

UREDNIŠTVO "ŽIVOT"
ZAGREB III

„PUSTITE DJECU, NEKA DOLAZE K MENI“

Mk. x. 14.

U SVOM djelu De l' éducation veli biskup Dupanloup: »Da je Sin Božji sišao s neba samo da progovori ove riječi, one bi bile dosta, da mu ime proslave i čovječanstvo usreće«. Pustimo, da nam duša samo čas uroni u one neiscrpive dubine i uživa u dirljivoj ljepoti evandeoske scene »Isus prijatelj malenih« pa ćemo razumjeti, što je izmamilo velikomu odgojitelju takovo priznanje. Cijeli dan prošao je Isusu u napornom radu za narod, a podveče ostaje sam s apostolima. Nitko ne osjeća potrebe, da progovori. S muževno ozbiljna lica Sina čovječjeg odsijeva umor i neka teška sjeta. Sva tuga i bol, sav nemir i očaj te nesretne djece Adamove kao da se slegao u njegovu srcu. Njegov duh obuhvaća veliko, gorko more ljudske bijede. — U to, evo žena s mališima. Apostolima je i odveć jasno, da dolaze u nevrjeme. Ali ne! Krist pušta djecu neka mu se približe, neka tapaju oko Njeg svojim sitnim nožicama, neka mu se penju na krilo, vješaju oko vrata. On ih miluje, ko što miluje samo meka majčina ruka i blagosiva s beskrajnom ljubavlju brižnog očinskoga srca. Apostoli začuđeno promatraju cijeli prizor. Nenadano učitelj se okrene njima i izgovori značajne riječi: Zaista vam kažem: »Tko ne primi kraljevstva Božjega kao dijete, ne će ući u njega«. Mk. X. 15. A apostoli se bez sumnje sjetiše i onih drugih tako znamenitih riječi: »I tko primi jedno takvo dijete u moje ime, mene prima. A tko sablazni jednoga od ovih malenih, koji vjeruje u mene, bolje bi mu bilo, da mu se objesi mlinski kamen ... o vratu njegovu, i da potone u dubini morskoj«. Mk. XVIII. 5—6.

To je prava »magna charta«, kojom je Krist cijelom svijetu proglasio veličinu i dostojanstvo djeteta, zaštitio njegovu slobodu i životne interese. Plato, najidealniji mudrac poganstva drži sasvim naravnim, da se prema potrebama idealne republike život ove nejačadi žrtvuje općem dobru. Ona Juvenalova »maxima debetur puero reverentia« nije smetala carski Rim i njegove najčestitije građane, da sve tamo do dobi Konstantinove mirno gledaju, kako nečovječni ocevi izlažu svoj porod i puštaju, da od gladi i zime propada. Još danas vladaju ti okrutni običaji kod poganskih naroda. U posve novom duhu, s preporođenim i oplemenjenim osjećajima približava se kršćanstvo djetetu. Kroz 20 stoljeća svog opstanka Crkva i njezini vjernici stvorili su čudesa požrtvovnosti, da mladi i nejakim djetinjim život otmu fizičkoj i moralnoj propasti te mu pomognu, da dođe do bogatstva, koje u sebi nosi. Kao prva kršćanska majka nad nejakim betlehemskim čedom, s tolikom ljubavlju i s tako dubokim poštovanjem nadvijalo se kršćanstvo nad nemoćnim početkom mladih života, s tako nježnom brigom je bdjelo nad njihovim razvitkom.

1. Otajstvo života.

Crkva bi se iznevjerila samoj sebi, odrekla svog najdubljeg uvjerenja, kad bi protivno radila. Pojava djeteta Crkvi je živi simbol one tajne nad tajnama, gdje se u neispitljivim dubinama Božanstva od vijeka rađa od Oca Sin; gdje se punina Božanskog života, nepromijenjena i neumanjena od osobe Oca prelijeva u osobu Sina, da njihova međusobna ljubav nađe svoj potpuni izražaj u trećoj Božanskoj osobi, Duhu Svetom. Nedokučivo je otajstvo ali objavljena istina, da svaka od Božanskih osoba uživa svu neizmjernu puninu istoga života na posebni, individualni način. —

Zagonetno pomlađivanje, širenje i umnožavanje života u čovječanstvu nije samo blijeda slika misterijoznog talasanja vječnog Oceana, ono je u neku ruku njegovo produljenje.¹ Bonum est diffusivum sui, ili kako Francuz veli »l' Etre est dynamogénique«, t. j. među prvotna svojstva Bića ide i to, da u sebi krije tajnu, kojom se umnaža. Bog je ona vječna pristanica, iz koje čarobnom silom stvorenja ustaju uvijek nove stanice života.

U toj perspektivi gleda Crkva dijete. Kao da je punina Božanskog života presv. Trojstva još dalje tražila puteve, da se umnoži, da se u novim individualnim ličnostima nađe i tako nova bića usreći. Slobodnom odlukom Božanstva mlaz se života otkinuo s vječnih obala i poput svježeg vrela zašumio u grudima onog sitnog stvorenja. Već u utrobi majčinoj Bog je dahnuo u

¹ Ne držim potrebnim ovdje oštro dijeliti naravni život, koji se daje po stvaranju, od svrhunaravnog, koji nam se daje po milosti. To vrijedi za cijeli članak.

njeg dah života, kojim sam diše, i zapalio u njem iskru svog Duha. Odsjev Božanstva počiva na tom neznaatnom i neuglednom djetetu. Pod tom krhkom korom pohranjeno je neprocjenjivo blago. U tom biću od jednog dana živi vječnost i neprolaznost; u tom sitnom crviću, što se nemoćan previja na zemlji spava veličina i moć, koja ga izdiže visoko iznad svega stvorenoga i čini ga kraljem svemira.

Sva uzvišenost ljudskog života, kako opaža negdje sv. Toma, nije u tom, što bi nam Bog jednom zauvijek saopćio stupanj svog vlastitog života: kao neku rentu, koju će čovjek poput lijenog parazita pomalo trošiti, ili kao neki nepokretni, mrtvi kapital, da ga ljubomorno sakrije i čuva. Bog pozva čovjeka na čast i radost stvaranja. S prvim Uzročnikom on može i mora da bude stvara- teljem svoje budućnosti; da si sam u nekom smislu odmjeri puni- nu, u kojoj će bez kraja posjedovati Vječni život Božji. Nepro- lazni život je posijan u nas kao čudotvorna klica, koja će se aktiv- nim, slobodnim sudjelovanjem našim postepeno rascvasti u divni cvijet velika i potpuna čovjeka; ili kao zrno gorušično, koje će se po imanentnim moralnim zakonima razumne naravi hraniti energijama rasijanim u tvornom svijetu i razviti se do bujna stabla u vrtu Vječnosti; ili kao snažno planinsko vrelo, koje u svom izvoru nosi nutarnju silu, da se na svom putu obogati pritokama svih planina i dolina, kojima se vijuga, da ih u svom koritu po- vede u ocean Vječnosti. Bog nije stavio čovjeka i čovječanstvo u svemir kao gotovo, dovršeno djelo; on nije odiednom prelio u njegov život, što on može da je obuhvati. Dio života svoje- ga, misli svoje rasijao je On u djelima svemira, u događajima po- vijesti, u Crkvi i t. d., ali je u čovjeku asimilatorna sila, koja ispod materijalne kore može da izluči idejnu jezgru, njome se hrani i po njoj uzlazi k svojoj punini. Kršćanska filozofija vazda je drža- la, da je svrha svemira, smisao historije i svega zbivanja čovjek, nutarnost njegova. Kad se ljudski duh u zreloj i mirnoj refleksiji skupi u sebi samom i kad onda iz svog nutarnjeg središta pro- motri svemir oko sebe, on svijetlom zdravog razuma oslonjena na vjeru upoznaje, da je — središte, oko kojeg se svijet vrti, vr- hunac, zadnja svrha za kojom sve teži on u n a ž a n j e. p o r a s t d u h o v n o g ž i v o t a u n j e m. Sve je u neku ruku relativ- no, sve je časovita, nuzgredna, efemerna pojava, prolazno sred- stvo, samo lični, duhovni život je apsolutna, neprolazna vrednota, najviši cilj, kojem je sve ostalo podređeno. Omnia propter electos!

Svijetlo, u kojem kršćanin promatra sebe i svoj odnošaj pre- ma svemiru, baca svoj sjaj i na dijete i jasno određuje njegov po- ložaj. Svijet duša pričinja se beskrajnom kružnicom, kojoj je sre- dište svuda, a periferije nigdje. Prosuđuje li pojedinac iz svog duševnog centra odnošaje prema svemiru t. j. prema svemu, što ni- je Bog i on, to je on kralj, središte i vrhunac, radi kojeg je vasiona s preobiljem stvorova građena. Prenese li se u unutrašnjost svog bližnjeg, i onog sitnog djeteta, s kojim ga je Providnost vremen-

skim i prostornim odnosima povezala, te odatle promatra svijet, on je bačen prema periferiji. Sa zborom ostalih stvorenja i on postaje pomagalo, stepenica, po kojoj će se dijete uspeti do svog vrhunca.

Ako je moj bližnji ona najviša točka, prema kojoj se gublje svemir, kako bih ja mogao zasjesti na to uzvišeno prijestolje? Ako izdignem sebe, svoj lični neumrlji život do tih visina, zar ne mora moj bližnji da siđe u nizinu običnog sredstva i pomagala? Oba stanovišta samo su na oko oprečna, uistinu se stapaju u potpunu harmoniju. Služba bližnjemu, pomoć nejakom i potrebnom životu, sudjelovanje na stvaranju onog nedovršenog bića prema zasadama naravnog zakona, to je upravo način, kako može moja lična, individualna duševnost da se razvije. *Servire regnare est!* Dok odgojitelj služi djetetu na svoj način, dijete pomaže odgojitelju na svoj. Obadva života se međusobno traže i popunjuju.

Stavimo li dakle preda se ono maleno, sitno, ne jako i nerazvijeno biće, koje se poput kapi vode gubi u talasanju općeg života, te ga uočimo u svijetlu kršćanskih načela, mi ostajemo zapanjeni pred dimenzijama, u koje se ono širi i veličinom, koju poprima. Kao da očima vjere pred betlehemskom štalicom ronimo u tajinstveni svijet Utjelovljene Riječi Božje. O altitudo, quid kic jaces! O veličino, kako da tu ležiš! »L' homme, c'est Dieu à l' envers«, tako je neki katolički francuski filozof kratko i duboko izrazio pravu veličinu čovjeka, djeteta. »Čovjek je Bog, ali obrnuto«, Bog ne svojom vlastitom, aktuelnom puninom i savršenstvom, nego onim, što može da bude: beskrajnom prazninom svoje žive duše, koja može da u se primi Neizmjernost samu. Jer je od Boga izašao i jer k Bogu ide, jer je Bog duša njegova života, ovo dijete može da bude osovina, oko koje se sve vrti, kraljevski sin, kojem sve ima da služi.² Vasiona s vojskama živih i neživih stvorova zato je tu, da sve prema svom stupnju i položaju pripomogne stvaranju onog divnog i besmrtnog svijeta, koji se u klici u njem nalazi. »Odgajati znači služiti. Tko hoće dušama da koristi, taj treba da bude i da ostane vazda svijestan, da nije njihov gospodar, nego njihov sluga.« (Pribilla, *Stimmen der Zeit* 1922. str. 358.)

2. Crkva čuvarica svetišta ljudskoga srca.

S ovih visina nam oko dublje i jasnije prodire u duh kršćanskog uzgoja, bolje shvaćamo iskreno i duboko poštovanje, živu svijest odgovornosti, kojom se Crkva prihvaća velikog djela odgoje mladeži. Upravo religioznom, svetim poštovanjem ispunja

² Zato nije sasvim zgodno pitati, kako to čine katkad i katolički pisci. komu dijete pripada, obitelji, Crkvi ili državi? Ono ne pripada nikom, sve je njegovo. Ispravnije je pitati, tko ima dužnost, bolje čast, da čudovito sjeme božanskog života u njem štiti i razvija.

Crkvu veličina i zamašitost ljudskog života. U svakoj duši, stanovala ona i u bolesnom, iznakaženom tijelu, bio njezin sjaj potamnjeni najcrnijim ljugama, Crkva prepoznaje i poštuje dragocjeni biser. Uzgoj je kršćanstvu neka vrst bogoslužja, kao uzgojitelj ono se kao i svećenik trajno osjeća u službi Božjoj. Za Boga kleše ono taj živi mramor, za Njega gradi to velebno svetište. Njemu Istina i moralno dobro nije nikakova apstrakcija. Po istini i kreposti ono uvodi Boga u dušu, udara temelje neprolazne sreće, stvara umjetninu, koja će preživjeti kraljevstva i zvijezde. Kako bi Crkva onda mirno i bez zgražanja mogla da gleda svetogrdne pokušaje, da se sveto i uzvišeno područje uzgoja otme utjecaju religije i sramotno profanira. Crkva se ne će kako se vidi iz borbe Pija XI. s Mussolinijem nikada pomiriti s organizacijom školstva, koja gazi i prezire vrijednost i dostojanstvo ljudske osobe, koja joj praktički poriče osobno, individualno određenje i sveta prava, da za tim ciljem teži; koja harmonički rast pojedinca žrtvuje nekom fantastičkom kolektivnom biću bilo ono genij naroda ili sjaj i veličina države. Kršćanska duša povrijeđena je u najsvetijim osjećajima, kad odgoj prelazi granice neke otmjene rezerviranosti, ne poštuje više slobodnog samoodređenja besmrtnosti, i strpljivo ne čeka, da život spontano prevrije iz svojih vlastitih dubina. Nikakovo oduševljenje za neki određeni ideal ne će Crkvu zavesti, da dopusti, da se drugima silom nametne. Crkva odurava metode, koje s gojencima postupaju kao s mrtvom robom ili figurama na šahovskoj ploči praveći od njih pokuse, koji im moraju konačno pobrkati sve pojmove i dovesti u anarhiju njihovu nutarnost. U borbi, koju Crkva vodi za škole, vrijedno je ponoviti riječi francuskog senatora Lamarzelle:

»Vi nepravedno osvađate Crkvu, da hoće da gospoduje. Baš je obratno istina, jer vi t. j. današnja država zaslužuje taj prijekor... Sukob je između države — koja hoće da preuzme ono, što je imala pred nekih dvadeset stoljeća t. j. vlast nad dušama, vlast posvemašnju i koju joj nitko nije poricao — i između Crkve, koja je odlučna da sačuva najvišu i najuzvišeniju dobit na zemlji, nezavisnost i ayme kršćanske duše od svake svjetovne vlasti« (cit. Dr. fra Eterović: Sloboda Nastave)

Na kako odlučan otpor država u toj točki može računati, snažno pokazuju ove riječi Pija XI. kao odgovor Mussoliniju:

»Odgoj pripada najprije, nadalje i u prvom redu Crkvi i obitelji, Crkvi i ocevima i majkama; njima pripada po prirodnom i božanskom pravu, te im toga prava ne smije nitko ukinuti niti oteti niti ga čim drugim nadomjestiti. Država doduše ne može niti smije da se nehajno drži prema odgoju svojih građana; ona mora da pruži pomoć u svemu onome, gdje pojedinac ili obitelj ne mogu da si pomognu. Država nije zato na svijetu, da proguta i uništi pojedince i obitelji. To bi bio apsurd, to bi bilo protiv prirode, jer obitelj postoji prije društva i države. Na neki način može se kazati, da je država pe-

zvana te upotpuni djelo obitelji i Crkve, jer država ima više negoli itko drugi sredstva za svačije potrebe. A i pravo je, da država upotrijebi ta sredstva na korist onih, od kojih ih i dobiva. K tome je jasno, da država može dati profesionaliste i savjesne plaćenike, ali nikada zvanja, kod kojih se ljudi sasvim i sav život predaju odgajanju. Ako se država baci na osvajanje škole (monopolizacija), to ne će biti na korist općeg mira (pacifikacija), nego će izazvati opći prevrat. Ako netko kaže, da se treba dići na osvajanje istine i krjeposti, tome ne ćemo prigovoriti. Ali s onima se ne možemo složiti, koji hoće poništiti, umanjiti, zaniijekati ono pravo, što je narav i Bog dao obitelji i Crkvi na odgojnom području. O tome se ne može s nama ni raspravljati; tu smo više negoli intransigentni, jer dva i dva je četiri, i mi nijesmo krivi, da nije ni tri ni pet ni šest ni pedeset. Jednako kada se radi o spasenju i jedne duše, ili da spriječimo veće duhovno zlo, ne bismo se ustručavali raspravljati ni s davlom. Ali smo intransigentni, kada se radi o načelima i pravima, o kojima se ne smije raspravljati. Moramo i to napomenuti, da nemamo materijalnih sredstava, kojima bismo izdržali tu intransigentnost. Ali uostalom istina i pravo ne trebaju materijalnih sila, jer imaju svoju neoprovrgljivu, neuništivu moć«. (Osservatore romano 16. 5. 1925.)

3. Autonomija — osnovni životni zakon.

S dubokim i svetim počitanjem pred tajinstvenom veličinom ljudskog života spaja kršćanstvo u uzgojnom radu iskrenu, žarku i nesebičnu ljubav za mlade duše. Ta ljubav mu je istovjetna s ljubavlju Boga: »Zaista vam kažem, što ste god učinili jednomu od ove moje najmanje braće, meni ste učinili«. Mt. 25., 40.

»Bog htjede, da čovjeku možemo neko dobro učiniti, samo ako ga ljubimo, i da bešćutnost do vijeka bude nemoćna, bilo da mu donese svijetla bilo da mu ulije kreposti« (Lacordaire). Tragovi prearealnosti, presv. Trojstva, otkrivaju se i tu. Samo na valu ljubavi prenosi se život i pomlađen ustaje iz skrovitih dubina. U krutom zimskom mrazu zamire veselo pjevanje i svježe žuborenje mladog izvora. Ledeni dah egoističkih interesa kao da je u nekom zatvorenom, prkosnom stavu dubokog nepovjerenja ukočio svježi, vedri mladenački život. Nikakva istančanost pedagoških metoda ni najduhovitiji smišljeni pokušaji ne će slomiti nevidljivog otpora. Povučeni u svoj nepristupačni dvorac mladi život čeka, dok se pogibelj nezvanog i neželjnog utjecaja ne udalji, da onda u zgodan čas svom dušo pritajenom i mučno sudržanom životnom snagom provali preko svih nasipa i u ogorčenom, srditom preziru preгази sve, koji se bez razumijevanja, bez ljubavi i poštovanja usudiše miješati u intimnost njegovog domaćeg ognjišta. Strašna je mladost u revolti protiv silnika, nesavladiv je njezin otpor. Sa svih strana ovisna, izložena jurišu najrazličitijih utjecaja, u svom duševnom središtu ipak ljubomorno čuva žezlo neovisnosti. Kao o glatku površinu zamrzla jezera odbija se o nju sjeme, što ga tuđa ruka bez topline baca. Ima li većeg čudovišta od neočekivane moći i beskonačne plodnosti naj-

sitnije sjemenke, čim ona nađe pristup u dušu i tu korijenje uhvati, uz posvemašnju neprobojnost i neplodnost duše, što se svijesna svoje slobode bez straha, suverenim mirom i lakoćom opire i najsilnijim utjecajima, koji sa svih strana na nju navaljuju. Život se ne oktroira, on je autohton. Spontanost i sloboda su elementarni zahtjevi života. On se ne može isiliti, stvoriti se može samo mogućnost, da iz vlastitih dubljina slobodno proključa.

Samo ljubav ima tu stvaralačku moć. Čim mladi život osjeti nad sobom drhtaj tople zrake ljubavi, čim nad njegovom zamrzlom površinom zastruji proljetni povjetarac nježne i beskrajne privrženosti, prvotna plastičnost mu se povraća, ukočene životne sile se razgibaju, sva se nutrina budi i plamti silnom čežnjom za novim krajevima. Na tom polju može odgojitelj i bez posebne pedagoške spreme duboko da ore: svako sjeme pada na plodno tlo, svaka riječ zapali nove iskre, njegov primjer kao čarobna šipka priziva iz dubljina neslućene vrednote, sa svih strana navire u mlado srce bogatiji, plemenitiji i veći život, a ono ga požudno upija u se. — Najuzvišenija i najplodnija ljubav nije ona, što završuje prokreacijom tijela. Savršenost ljubavi je plameni prozelitizam istinom zagrijane duše i njezina nesebična želja, da prepunim bogatstvom svog srca usreći one male, tako ljupke siromahe, te tako postane drugim ocem njihovim. Parentes non corporum, sed mentium, govorili su stari. Svoj duh htio bi udahnuti u njih, svoj najintimniji život naći podvostručen u njima, ustati u njima na novi, pomlađeni život. Sav napor neprospavanih noći, sve brige i žrtve iščezavaju pred plemenitom nasladom i dubokom srećom, koju odgojitelj osjeća, kad vidi, kako sve dublje zahvaća u mladenačke duše, kako se one šire i postaju velike pod njegovim utjecajem. Po životnoj reakciji mladih srdaca nastaje između odgojitelja i gojenca neko nevidljivo kolanje vitalnih energija, tajinstvena izmjena duhovnih dobara i međusobno oplodivanje dvaju života. Odgoj je djelo ljubavi. Odgoj bez ljubavi je nakaza.

Već iz samog pojma života, koji je bitno nešto izvorno, samoraslo, jasno je, da glavna snaga ne dolazi odgoju toliko od direktnog, svijesnog, proračunanog utjecaja, što ga škola svojim zahtjevima, disciplinom, intelektualnom i moralnom poukom vrši. Uspjeh stoji puno više do nevidljive mreže nesvijesnih utisaka, kojima je gojenac dnevno izložen; do čitave duhovne atmosfere, koja obavlja duševne moći i u koju je mladi organizam trajno uronjen.³ Duh, koji provejava sav uzgojni rad, nijema pobuda okoline i dnevna sugestija primjera, sve to prodire u mlado srce neopazice, te mu se čini, da misli i htijenja, što mu ih okolina nameće, niču na njegovu tlu i dolaze iz njegovog samog.

³ Nježni pupoljak se može rascvasti samo u stalnoj temperaturi. Svaki organizam traži za normalni razvitak određene klimatičke prilike. Puno više fini i neizmjereno osjetljivi moralni organizam.

4. Pozvane i nepozvane ruke.

Leibnitz je negdje zapisao: obnovimo odgoj i obnovili smo odgojitelje. Mogli bismo preudesiti tu izreku te reći: obnovimo odgojitelje i obnovili smo svijet. Je li moralni dah, što ga mladež u neprestanom saobraćaju s odgojiteljem nesvijesno udiše, odor vitae in vitam, ili odor mortis in mortem? Dobro opaža Förster: »Moderni uzgojitelj pronalazi uvijek nove i profinjene metode, da paralizuje pogreške i slabosti mladeži, a pri tom i previše zaboravlja, da utjecaj čovjeka na druge nije toliko rezultat savršenije tehnike govora i upućivanja, već prije svega plod nadmoćne duševnosti, organizovanog nutarnjeg života, i da samo odatle možemo uspješno djelovati na nesređeni život bližnjega. . . . To je ono uzvišeno u duševnom vodstvu, koje od osobe Kristove dolazi: On se ne nameće dušama, on prolazi Golgotu i privlači k sebi sve, što je život i što za životom čezne«. Neovisno o dogmi, to je psihološka i pedagoška istina. (Förster: Erziehung und Selbsterziehung) Bez zdrave moralne atmosfere svaki je odgoj nemoguć. Zamislimo li se malo u ideje, koje smo nabacivali o životu djeteta, o uzvišenoj zadaći uzgoja i najosnovnijim svojstvima pravog odgojitelja, iskrsava nam pred očima sva nakaznost pokušaja današnje Evrope, da se čitav uzgoj isključivo preda u ruke jedine države.

Otkako je u 14. stoljeću počeo otpad moderne države od Crkve, ona se posve nepozvana narivava za uzgojitelja mladeži; svoje vremenitim, često sebičnim interesima uprljane prste na silu upliće u to najsvetije područje. Uzalud joj se dokazuje, da ona nema ni zvanja ni sredstava za taj posao. Odgoj nije politička, nego religiozna i moralna funkcija. Državni stroj je odveć grub za tako nježan i fin posao, on nema ni srca ni duše, njemu potpuno manjka ono, što latinac zove »dotes parentales«, svojstva roditeljska. Starije generacije državnika živući nesvijesno od duhovne baštine kršćanske kulture, imale su još neki osjećaj za dostojanstvo ljudske osobe i bile donekle pristupačne tim razlozima. Moderni političari, koje je demokratizam bogzna gdje kupio i izdigao na kormilo država, nose prečesto jedan veliki moralni ništa u duši, te uopće nisu kadri osjetiti i shvatiti svu širinu i visinu, bujnu raznoličnost, divno bogatstvo i otmjenu ljepotu slobodnog individualnog, ličnog i duhovnog života. Odatle na pr. u Italiji ili Rusiji oni upravo barbarski glupi pokušaji jedne nemoguće nivelacije i uniformiranja života: kao da bi i jedan Mussolini ili Lunačarski od živih, samostalnih ličnosti mogao skalupiti nekakav impozantni, golemi stroj, koji će živjeti prema propisima ministra prosvjete i pokorno se kretati na njegov mig. Tim si moderna država sama daje svjedodžbu siromaštva i potpune nesposobnosti, da bude uzgojiteljem.

Pri tom ona povrjeđuje najsvetija i najuzvišenija prava i dužnosti svojih građana. Roditelji imaju neosporivo pravo, dužnost i čast da djelo, koje su nedovršeno, bespomoćno u život

stavili, kraju privedu. Narav im je u punoj mjeri dala svojstva, koja se za uzgoj traže. Ono nejakom čedo je — kao nešto misteriozno veliko — već davno prije rođenja ispunjalo ponosnom nadom duh očeve i radosnim očekivanjem srce majčino. Kad se napokon to stvorenje odijelilo od njih, da počne živjeti samostalnim životom, ono nije nepoznat gost i tuđinac u kući. Tijelo je od njihova tijela, krv od njihove krvi; u crtama njegova lica roditelji prepoznaju same sebe. Sam dolazak njegov kao da ih je preobrazio. Ispunio ih je dosad nepoznatom ozbiljnošću, plemenitošću i nježnošću; nesebičnom i požrtvovnom ljubavlju. Veličina, sila i uzvišena ljepota očeve i majčine ljubavi najsavršenije je ogledalo Božanstva samog. Nije ih Providnost samo radi prolaznog, raspadljivog tjelesnog života zaogrnila tom veličinom, nego da s Njom sudjeluju na stvaranju vječnog života svog djeteta. Samo pod budnom njihovom pažnjom i pod dahom njihove ljubavi smoći će mladi život svladati sve krize mladosti i doći do svoje zrelosti. Kršćanstvo se je zgražalo nad nečovječnim postupkom Sparte, koja je nejakom djecu otimala nježnoj brizi roditelja, da ih uzgoji za državne ideale. Moderna Evropa zapada u još veće barbarstvo, kad umni moralni razvitak mladeži hoće da istrгне blagotvornom utjecaju roditelja, da tako najintimniji život sinova posve otuđi životu otaca. To je okrutno i nečovječno nasilje nad roditeljima i nad djecom.

Idealni uzgoj je Crkvi onaj, što ga vrši obitelj i blaga toplina domaćeg ognjišta. Ali zahtjevi, koje današnje vrijeme na uzgoj stavlja, tako su veliki; prilike, u kojima se naš život kreće, tako zamršene, da roditelji sami ne mogu dovršiti djela, koje su započeli i koje će bez njih vazda ostati manjkavo. Obazru li se brižni roditelji s nekom tjeskobom za pomoćnicima u tom delikatnom poslu, mogu li naći prikladnije ruke od ruku po Kristu posvećenih. Puštamo po strani činjenicu, da pojedincu i čovječanstvu faktično nema života i harmonije bez životne veze s Isusom Kristom i da jedini put do Isusa vodi preko Crkve; ne pozivamo se ni na pozitivno božansko pravo i dužnost, koju je Crkva primila od Spasitelja i kralja mladih duša: iz naravi stvari same postaje jasno, da — iza roditelja — ljudi Crkve u najvišem stupnju utjelovljuju u sebi svojstva, koja se za uspješni uzgoj bezuvjetno traže. »Kršćanstvo je najveća i najsvetija uzgojna škola, koju je igda svijet vidio.« (Guizot cit. Dr. fra Eterović ibd.) Od ideja, iz kojih kršćanski uzgoj crpe svoju inspiraciju, mogli bismo to a priori zaključiti; a povijest nam sjajno ovu izjavu potvrđuje. No Crkva će se vazda čuvati da od tog posla odstrani roditelje. Veliki uzgojitelj, biskup Dupanloup nećkao bi se primiti u zavod mladića, čiji roditelji se ne bi obvezali, da će ostati u natjesnijem odnošaju sa zavodom. »I najbolji uzgoj«, veli on, »ostat će u mnogom jako nepotpun, ako se vrši bez opravdanog i nužnog utjecaja roditelja. To me iskustvo naučilo.« (De l' Education.)

5. Zaključak.

Moglo bi se pričiniti, da naši zaključci vode predaleko i da državi poriču svaki utjecaj na uzgoj i školu. Faktično je kroz čitav srednji vijek uzgoj i školstvo u rukama roditelja i Crkve. Utjecaj države je minimalan. Svakako je to puno naravnije od današnjeg stanja. Međutim mi ne poričemo državi prava na neki utjecaj u uzgoju. Kušali smo samo osvijetliti jezgru cijelog pitanja, centralnu točku uzgoja, da što jasnije pokažemo, kako je država potpuno nesposobna za glavnu i najvažniju stranu uzgoja.* No u čitavom uzgojnom radu ima i podređenih i manje važnih momenata, gdje pomoć države može biti opravdana i potrebna. To Crkva rado dopušta i zato želi raditi u skladu s državom. Ali će Crkva ispravnom i idealnom školskom politikom vazda smatrati samo onu, koja bez tjesnogrudnosti svim sredstvima, i velikodušno ide za tim, da roditeljima i Crkvi na svim stupnjevima životnog razvoja omogući osnivati i voditi slobodne, privatne škole. »I za državu je bolje, ako ju duša smatra samo kao pomagalo za svoj vlastiti razvitak, te je samo radi toga poveže sa svojim životom, nego ako država smatra dušu samo kao sredstvo za svoj razvoj. Izdižući državu iznad života duše ubijamo dušu i državu.« (Förster: Erziehung und Selbsterziehung 75 str.)

* Našim čitateljima vrlo preporučamo lako, jasno i solidno pisanu knjižicu od Dra fra Karla Eterovića: »Sloboda nastave i državni monopol škola«. (Savremena Pitanja — Mostar.) Djelce je vrlo aktuelno, i svaki katolik bi ga danas morao imati pri ruci.

I. Kozelj D. I.

